

Janez Stergar – sedemdesetletnik

»Njegov narodni etos in njegov znanstveni eros sta mu narekovala, da je mož storiti dolžan, kar more in ne samo to, kar mora«, je opisal lavreata Janeza Stergarja lansko poletje podpredsednik Skupnosti koroških Slovencev in Slovenk, ugleden koroški Slovenc, dvorni svetnik Reginald Vospernik, ko mu je izročal Kugyjevo nagrado krovne organizacije koroških Slovencev. Nagrado je Stergar dobil »za zasluge s področja čezmejnega sodelovanja, publiciranja, avtorskega in založniškega dela v službi alpsko-jadranskih jezikov, za njegove raznolike dejavnosti na področju društvenega življenja v Klubu koroških Slovencev v Ljubljani, zlasti pa za neprecenljive zasluge na področju osebnih in organizacijskih stikov s koroškimi Slovenci in rojaki celotne alpsko-jadranske regije.«

Za Janeza Stergarja velja latinski pregovor *Verba docent exempla trahunt*. Osnove tega pedagoškega etosa pa je 11. julija 1948 rojeni Stergar, po izobrazbi profesor zgodovine in geografije (absolviral je tudi študij sociologije) pridobival tudi na Inštitutu za narodnostna vprašanja (INV), kjer je bil zaposlen od leta 1972 do leta 2013 kot raziskovalec – strokovni svetnik.

Proučevanju »koroškega vprašanja« in manjšin nasploh ter predvsem prenašanju znanstvenih spoznanj v prakso, se je Stergar zavezal že zelo zgodaj. Že leta 1971 je na Bledu predsedoval mednarodnemu študentskemu seminarju o narodnih manjšinah. Kot »jezni mladenič« je bil dejaven v taborniški in študentski organizaciji, kjer je pripravil več taborjenj na avstrijskem Koroškem in akcij v podporo zamejskim Slovincem (mdr. nagrajen z zlatim znakom Rodu modrega vala iz Trsta).

Na Inštitutu za narodnostna vprašanja se je raziskovalno ukvarjal z novejšo zgodovino koroških Slovencev (proces raznarodovanja, samostojni volilni nastopi, organizacijska strukturiranost, manjšinska zaščita, biografije – mdr. o Angeli Piskernik – posnet tudi dokumentarni film RTV Slovenije, Jošku Tischlerju, Valentinu Inzku st.), zgodovino proučevanja manjšin v Sloveniji (*Sedem desetletij ljubljanskega Inštituta za narodnostna vprašanja*, 1995; *Seven decades of the Institute for Ethnic Studies = Les sept décennies ...*, 1995), slovensko-avstrijskimi odnosi, odnosom Slovenije do zamejstva, slovensko enciklopedistiko, mladinskim gibanjem v Sloveniji (*Oris zgodovine Počitniške zveze Slovenije*, 1978). Je avtor

kulturno-zgodovinskega vodnika *Štiri poti med koroške Slovence* (1994) ter sourednik in soavtor zbornikov *Koroški Slovenci v Avstriji včeraj in danes* (1984 in 1985) ter *Kärnten und Slowenien – »Dickicht und Pfade«* (2005).

Bil je urednik, namestnik glavnega urednika in v uredniškem odboru številnih pomembnih revij iz področja zgodovine in etničnih vprašanj. Od 1974 je urednik, med leti 1984–2008 bil namestnik glavnega urednika *Zgodovinskega časopisa*, kjer je sodeloval pri izdaji preko 200 zvezkov revije in knjižne *Zbirke ZČ*. Od 1979 je bil v uredništvu revije *Razprave in gradivo – Treatises and Documents* ter bil urednik knjižne zbirke *Etničnost – Ethnicity*, ki ju izdaja INV. Uredil je tudi več drugih inštitutskih publikacij. Kot avtor in urednik je sodeloval tudi pri izdajah različnih enciklopedij in leksikonov. Bil je soavtor in urednik za zamejstvo pri *Enciklopediji Slovenije* (16 zvezkov, 1987–2002) in urednik za zgodovino pri *Velikem splošnem leksikonu* (8 zvezkov, 1997–1998) ter *Slovenskem biografskem leksikonu*, avtor in svetovalec pri *Enzyklopädie der slowenischen Kulturgeschichte in Kärnten/Koroška : Von den Anfängen bis 1942* (3 zvezki, 2016).

Stergar je v vodstvu več kulturnih oz. strokovnih društev. Je dolgoletni odbornik, od leta 1995–2003 podpredsednik in od leta 2003 predsednik Kluba koroških Slovencev v Ljubljani (Klub koroških Slovencev je leta 2007 dobil Tischlerjevo nagrado, ki jo podeljujeta Narodni svet koroških Slovencev (NSKS) in Krščanska kulturna zveza (KKZ), z utemeljitvijo »za vsestransko pomoč, ki jo že desetletja nudita koroškim Slovencem na kulturnem, izobraževalnem, znanstvenem in publicističnem področju.« Kot je zapisal Janez Stergar, je delo v klubu »/.../ amatersko, iz ljubezni, zato ker nosimo ‘Korotan v srcu’ /.../«. Osnovni namen kluba je skrbeti za povezovanje in kulturno vzajemnost s Slovenci in njihovimi organizacijami na avstrijskem Koroškem, prispevati k ohranjanju in razvoju slovenske narodne skupnosti ter varovanju in uresničevanju njenih z mednarodnimi pogodbami zagotovljenih pravic.

Od leta 2008 je odgovorni urednik revije *Koroški vestnik*. Od 2006 je odbornik Društva slovensko-avstrijskega prijateljstva in od 2008 častni član Zveze zgodovinskih društev Slovenije, dobitnik posebnega priznanja za dolgoletno in uspešno delo v Sindikatu vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture (SVIZ Slovenije) in srebrnega znaka Zveze sindikatov Slovenije. Od leta 2017 je član upravnega odbora Slovenskega centra PEN, od nedavnega tudi nosilec zlatega znaka Svetovnega slovenskega kongresa.

Že od leta 1978 je odbornik Slovenske matice, od leta 2011 njen podpredsednik, od nedavnega tudi zaslužni član, kjer je v zadnjih letih aktivno sodeloval pri finančnem reševanju te častitljive organizacije slovenskega naroda, ki je dolga desetletja bdela in bdi nad narodovo kulturo, omiko in publicistiko. Je tudi med najbolj zaslužnimi, da je Republika Slovenija končno zadovoljivo uredila vprašanje financiranja Slovenske Maticе.

Od maja do oktobra 1991 (oz. do vrnitve zadnjega slovenskega fanta) je vodil Odbor staršev za varstvo in vrnitev slovenskih vojakov.

Nacionalno in narodno zavest Janez Stergar izkazuje na številnih že naštetih področjih. S posebno vestnostjo skrbi tudi za elektronsko obveščanje širokega kroga

strokovne in laične javnosti o kulturnem in siceršnjem družbenem dogajanju na področju slovenskega etničnega ozemlja v sosednjih državah, še posebej na južnem Koroškem. Njegovi stiki in poznanstva z ljudmi na Koroškem so številni, njegovi obiski koroških Slovencev redni, prav tako so znana njegova strokovna vodenja na Koroško ter številna posredovanja v podporo koroškim Slovencev na kulturnem in drugih področjih. Bil je in je strokovni mentor mnogim raziskovalcem, ki raziskujejo preteklo in polpreteklo zgodovino koroških Slovencev. Njegova skrb za čezmejno kulturno pretakanje med Republiko Slovenijo in Republiko Avstrijo je v preteklih desetletjih obrodila bogate sadove, njegova organizacijska in vsebinska pomoč pri gostovanju koroških Slovencev v osrednji Sloveniji (Koroški kulturni dnevi v Ljubljani) je nepogrešljiva. Ker s tem Klub koroških Slovencev v Ljubljani in Stergar, ki je v vodstvu kluba že štiri desetletja skrbi in prispeva k uresničevanju skupnega slovenskega kulturnega prostora, je Zveza kulturnih društev Slovenije (ZKDS) leta 2016 podelila klubu najvišje priznanje – zlato plaketo, njemu osebno pa v začetku leta 2018 častno priznanje Zveze kulturnih društev Ljubljana.

Zaradi vsega navedenega se ni čuditi, če poznavalci manjšinskih tematik Janeza Stergarja označujejo kot »vrhunskega poznavalca praktično vsega, kar zadeva Slovence na avstrijskem Koroškem« ali »živo enciklopedijo vsega, kar zadeva slovenske narodne skupnosti v sosednjih državah«.

Janez Stergar vzgaja in uči z besedami in zgledom, kot smo zapisali v uvodnem latinskem pregovoru. S koroškimi Slovenci ni povezan le raziskovalno pač pa »predvsem iskreno človeško«. Tudi zaradi naštetih vrlin je prejemnik zlatega prstana Slovenskega inštituta na Dunaju ter priznanja Kluba Korošcev iz Ljubljane.

Zaradi navedenega strokovnega in kulturnega dela, skrbi za živahnost čezmejnega sodelovanja, skrbi in pozornosti za slovenske narodne skupnosti v sosednjih državah, predvsem na avstrijskem Koroškem ter udejanjanja skupnega slovenskega kulturnega prostora, je bil aprila 2019 odlikovan z visokim državnim odlikovanjem Republike Slovenije.

Naj mu ob preteklem jubileju le še zakličemo *Ad multos annos!*

Danijel Grafenauer